

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА УДФСУ

Барановичский государственный университет (Белорусь)

Варшавський державний університет (Польща)

Костанайская академия МВД Республики Казахстан
им. Ш. Кабылбаева (Республика Казахстан)

Department of Civil service and Human Resources
of the Parliament (Азербайджан)

СЕРІЯ «ПОДАТКОВА ТА МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ»

Серію «Митна справа в Україні» засновано в 2001 р. Її продовженням є серія
«Податкова та митна справа в Україні», яку започатковано в 2015 р.

До 100-річчя створення навчального закладу

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

*Збірник тез доповідей
II Міжнародної науково-практичної конференції
(23 листопада 2018 року)*

У двох частинах
Частина 2

Ірпінь
2018

УДК 351.713
ББК 67.301.141.1
Ф63

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Навчально-наукового інституту права
(протокол № 3 від 15 листопада 2018 року)*

Редакційна колегія:

Топчій Василь Васильович, директор Навчально-наукового інституту права, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;

Бойко-Слобожан Олена Олександрівна, заступник директора Навчально-наукового інституту права з наукової роботи та міжнародного співробітництва, кандидат юридичних наук, доцент кафедри фінансового права.

Тези подано в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, назв, назв підприємств, установ, організацій та іншої інформації, поданої в тезах доповідей, несуть автори матеріалів та їх наукові керівники.

Висловлені думки авторів можуть не збігатися з точною зору редакційної колегії і не покладають на неї жодних зобов'язань.

Переклади і передруки дозволяються лише за згодою авторів.

Ф63 **Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки** : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (23 листопада 2018 року) : у 2-х ч. Ч. 2. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. – 258 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 121).

ISBN 978-966-337-456-7

УДК 351.713
ББК 67.301.141.1

ISBN 978-966-337-456-7

© Навчально-науковий інститут права
Університету ДФС України, 2018

ЗМІСТ

Вітальне слово П. В. Пашка	7
Вітальне слово В. В. Топчія	8

Секція 5. Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення фіскальної політики в Україні

Андросович В. С. Кримінологічна характеристика злочинів у фіскальній сфері	9
Антипов В. І. Стаття 212 Кримінального кодексу України та практика європейського суду з прав людини	13
Березовська А. О. Спеціальна конфіскація як один із заходів кримінально-правового забезпечення	16
Бейгул М. А., Верницький Ю. С. Сучасний стан запобігання злочинам, пов'язаним з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом	19
Білоус О. Г. Проблеми формування правової культури сучасної молоді в умовах становлення громадянського суспільства	25
Вдович А. М., Гусак К. В. Запобігання злочинам у фіскальній сфері України	27
Богагирьова О. І. Ускладнені випадки кваліфікації ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі	30
Виноградова Д. С. Ворона Ю. О. Особливості розслідування корупційних злочинів: міжнародна площина	33
Гаврилішин А. П. До проблем кіберзлочинності в Україні	37
Галицький В. В. Запровадження кримінального проступку в національне законодавство: проблемні питання	39
Гончарук Т. В. Кримінальне законодавство України у сфері протидії торгівлі людьми	41
Горбачук Ю. І. Боротьба з корупцією як інструмент фіскальної політики	44
Горобчук А. І., Дейнеко О. В. Корупція в митних органах: протидія та сучасний стан	46
Дідківська Г. В., Мудряк Т. О. Кримінологічна характеристика забезпечення антикорупційної політики держави	49
Захарків Т. І., Сушанська К. В. Ухилення від сплати податків та деякі заходи запобігання	51
Зварич М. Р. Кримінально-правове забезпечення протидії шахрайству в фінансовій сфері	54
Знак Ю. А. Генезис організованої злочинності в Україні	56
Жерж Л. А., Розмаїта В. В. Детермінанти корупції у діяльності медичних працівників	59
Жерж Н. А. Пріоритетні напрями сучасного реформування та вдосконалення національної поліції України	62

Антипов Володимир Іванович,
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та кримінології,
Університету державної фіскальної служби України

СТАТТЯ 212 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Частина 2 ст. 18 Закону «Про міжнародні договори України» будь-яку можливу колізію між нормами чинного цивільного, адміністративного та інших галузей національного законодавства та нормами міжнародного права вирішує на користь останніх. Відповідно, кодекси зазначених галузей права містять норми, які фактично відтворюють зміст ст. 18 Закону України «Про міжнародні договори України». Наприклад, в частині 4 ст. 9 Кримінального процесуального кодексу зазначено: «У разі якщо норми цього Кодексу суперечать міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, застосовуються положення відповідного міжнародного договору України».

Зовсім інша ситуація з Кримінальним кодексом України (далі – КК), який не містить аналогічної норми, а навпаки, – встановлює (ч. 3 ст. 3 КК): «злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом». Норми міжнародних договорів, які визначають ознаки складу кримінально караного діяння, не можуть застосовуватись судами України безпосередньо, оскільки такими договорами прямо встановлюється обов'язок держави забезпечити виконання передбачених договором обов'язків шляхом встановлення покарання за певні злочини внутрішнім (національним) законом [1, п. 16]

Тим не менш, зазначена колізія між ст. 18 Закону «Про міжнародні договори України» та ст. 3 КК ніяким чином не означає, що норми міжнародного права, які не імplementовані (не повністю імplementовані) в чинний КК, а також практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) не мають значення для застосування норм КК. Зокрема, ст. 3 КК не суперечить застосуванню вказаних норм міжнародних договорів відносно положень Загальної частини КК, які безпосередньо не визначають злочинність і караність діяння. Так само ст. 3 КК не забороняє враховувати положення міжнародного права та рішення ЄСПЛ як додаткові аргументи для вирішення дискусійних питань застосування статей Особливої частини КК. Наведемо відповідні приклади щодо застосування ст. 212 КК в контексті практики ЄСПЛ.

1) Широко відома дискусія щодо правової оцінки «оптимізації податкових платежів» шляхом укладення фіктивних правочинів чи правочинів з юридичними особами, які мають ознаки фіктивності. З цього питання корисним виглядає звернення до рішення ЄСПЛ у справі «Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia», де сформульовані певні критерії, за наявності яких Європейський суд оцінює як фіктивні господарські операції юридичних осіб та послуги фізичних

осіб і, відповідно, визнає засудження осіб за ухилення від сплати податків з використанням зазначених операцій та послуг таким, що не порушує Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод [2, § 805–815].

2) Відмежування злочину від іншого правопорушення ЄСПЛ пов'язує не тільки з формальним (діяння передбачено кримінальним законом) і матеріальним (суспільна небезпечність діяння) критеріями, але також з критерієм гнотомії санкції за відповідне правопорушення. Наприклад, в рішенні у справі «Hozee v. The Netherlands» зазначено «... фіскальний штраф або податкова пеня за певних обставин можуть розглядатися як кримінальне обвинувачення у значенні пункту 1 статті 6 Конвенції» [3, § 44]. Це означає існування ризиків визнання ЄСПЛ факту порушення статті 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також порушення припису ч. 3 ст. 2 КК («Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу») у випадках, коли особа притягується до кримінальної відповідальності після накладення фіскальних санкцій за те саме порушення податкового законодавства. З іншого боку, рішення ЄСПЛ у справі «A and B v. Norway» дозволяє дійти висновку, що притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення податкового обліку та інші правопорушення в галузі фінансів і підприємницької діяльності (ст. 163-1 та інші статті глави 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення) не перешкоджає притягненню такої особи до кримінальної відповідальності за ст. 212 та (або) ст. 212-1 КК України за ті самі дії, що входять до об'єктивної сторони ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [4, § 146–154].

3) Зміст рішення ЄСПЛ у справі «Щокін проти України» може слугувати додатковим аргументом на користь висновку, що при вирішенні питань про наявність чи відсутність такої ознаки складу злочину (ст. 212 і ст. 212-1 КК), як ненадходження до бюджетів (фондів) коштів, а також розміру зазначених коштів, слід керуватися законом, який має пріоритет над підзаконними актами. Якщо ж нормативні акти одного рівня по різному визначають обов'язок платника податків, сумніви повинні тлумачитися на користь платника податків [5, § 52–58].

4) При розгляді скарги «Джяносевік проти Швеції та “Вастберга Таксі Актіболаґ” і Вулік проти Швеції» ЄСПЛ вказав таке: «податкова система, яка функціонує завдяки інформації, отриманій від платника податків, не може бути ефективною без існування низки санкцій, передбачених за неподання такої інформації або за подання інформації недостовірної» [див.: 6]. Відтак, вважає Європейський суд, покладання на платника податків обов'язку доказування правомірності своєї поведінки не порушує принципу презумпції невинуватості. Наразі слід зазначити, що в наведеному рішенні ЄСПЛ презумпція невинуватості розглядається в аспекті податкового права – щодо покладання обов'язку доказувати свою невинуватість на осіб, які звинувачуються в наявності податкової недоїмки. Однак при цьому ЄСПЛ посиляється на частину 2 ст. 6

Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в якій йдеться про обвинувачених у вчиненні саме кримінального правопорушення.

5) Зміст рішення ЄСПЛ у справі «Серков проти України» дозволяє аргументувати відсутність складу відповідного злочину (ст. 212 чи ст. 212-1 КК), якщо за наявності кількох суперечливих судових тлумачень національного податкового законодавства, яке характеризувалося відсутністю необхідної передбачуваності та чіткості, особа керувалась тлумаченням на користь платника податків [7, § 37–44].

6) Насамкінець нагадаємо про позицію українських судів, які при розгляді кримінальних проваджень за обвинуваченням в ухиленні від сплати податків, відмовляються враховувати рішення цивільних, господарських чи адміністративних судів, які пов'язані з тими самими фактами. Наразі ЄСПЛ вказує, що за певних обставин, коли кримінальне обвинувачення суперечить судовому рішення в цивільних справах, суд, який розглядає кримінальне провадження, має взяти до уваги висновки щодо обставин справи, які містяться в рішеннях цивільних чи господарських судів [8, § 51–52].

Можна навести ще не один приклад, але і наведених достатньо, на наш погляд, для висновку, що незважаючи на імперативні приписи ст.3 КК, практика Європейського суду з прав людини може і має використовуватися у вітчизняній практиці застосування норм КК, а також враховуватися в дослідженні проблем кримінального права України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя. Постанова Пленуму Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 № 13. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>. (Дата звернення 10.10.2018)
2. Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia (11082/06 and 13772/05). ECHR 2013-VI. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122697>. (Дата звернення 10.10.2018)
3. Hozee v. The Netherlands (81/1997/865/1076). ECHR 1998-V. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58170>. (Дата звернення 10.10.2018)
4. A and B v. Norway (24130/11 and 29758/11). ECHR 2016-XI. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168972>. (Дата звернення 10.10.2018)
5. Щокін проти України (23759/03 та 37943/06). ECHR 2010-X. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_858. (Дата звернення 10.10.2018)
6. Дзяносевік проти Швеції та “Вастберга Таксі Актіболаг” і Вулік проти Швеції (34619/97). ECHR 2002-VII. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/980_091. (Дата звернення 10.10.2018)
7. Серков проти України (39766/05). ECHR 2011-VII. URL: <https://minjust.gov.ua/files/25055>. (Дата звернення 10.10.2018)
8. Cebotari v. Moldova (35615/06). ECHR 2007-XI. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83247>. (Дата звернення 10.10.2018)